

VELITELSKÁ POPISNÁ MAPA A JEJÍ VYUŽITÍ VE VYŠŠÍCH VŠEVOJSKOVÝCH ŠTÁBECH

Plukovník Josef Ruda

Existence velitelské popisné mapy současné podoby v oboru vojenských mapových děl, nehledíc k dílčím, jednostranně zaměřeným elaborátům dřívějších armád, není příliš starého data.

Zkušenosti s dosud existujícími velitelskými popisnými mapami nebylo až dosud možno vyhodnotit, vzhledem k nedostatku potřebné literatury, a proto také nebylo možno vyvodit v tomto směru definitivní závěry. Další úvahu je tedy třeba posuzovat jako nástin osobního názoru na poslání a využití velitelské popisné mapy v naší armádě a jako pokus dobrat se vvhraňeného stanoviska v některých otázkách s tím spojených.

Velitelská popisná mapa (dále jen VPM) je v podstatě mapa, která se od normální, běžné používané mapy liší tím, že terén a situaci na něm nejen zachycuje, ale zároveň i do určité míry vyhodnocuje, a doplňuje, jednak ve formě barevných nástaveb v mapě, jednak ve formě obrazových (fotografických) doplňků a konečně ve formě textové části, obsahující kromě terénu a situace na něm i jiné údaje potřebné pro úspěšnou vojenskou činnost. Tímto uspořádáním dokresluje VPM v hlavních rysech potřebnou představu o prostoru možné válečné činnosti a tím se také stává významným součinitelem při přípravě a řízení této činnosti.

VPM v československém vojenském mapovém díle dospěla do stadia konkrétního řešení teprve před nedávnou dobou. Je jen přirozené, že v souvislosti s tím nejsou ještě dokonale dořešeny některé otázky, mající zásadní vliv na kvantitativní i kvalitativní náplň VPM.

Jsou to především otázky: povahy a určení VPM, obsahu VPM a jeho rozsahu, formy zpracování a jejího zabezpečení, reprodukční (tiskové) včasnosti a jejího zabezpečení a podkladového zabezpečení obsahu.

Není, myslím, ještě dosud úplně jasno, jakou povahu má VPM mít. V zájmu přehlednosti a potřebného rozlišování v této úvaze uvádím své, pro vnitřní potřebu formulované rozdělení specifikovaných vojenských mapových děl, která jsou si jinak navzájem značně příbuzná.

Podle něho rozlišuji pojmy velitelská popisná mapa, vojsková popisná mapa a druhová popisná mapa.

Poznamenávám, že oba posledně uvedené termíny nejsou zavedeny.

Velitelská popisná mapa je určena za pomůcku pro vyššího vševojskového velitele a jeho štáb.

Vojsková popisná mapa má být detailnější, speciálně zaměřenou pomůckou pro velitele jednotlivých druhů vojsk a jejich štáby, po příp. pro náčelníky jednotlivých druhů služeb (na př. tanková mapa, dopravní mapa a p.).

Druhovou popisnou mapou je třeba rozumět zvláštní mapu s odbornou náplní, jako je na př. vojenská geologická mapa, vojenská

pedologická mapa (vyjadřující půdní poměry) a p., která má povahu spíše vědeckou se zaměřením na vojenské potřeby.

Ve své úvaze se budu zabývat jen velitelskou popisnou mapou.

Je přirozené, že hlavní pozornost vyššího vševojskového velitele bude soustředěna především na terén a na situaci na něm. Je však nesporné, že s hlediska stupně své funkce bude mít zájem i na tom, aby ve VPM byly zahrnuty i podstatné údaje z oboru vojskových a druhových popisných map. Lze proto přijmout za zásadu, že VPM bude obsahovat také hlavní údaje s hlediska potřeb jednotlivých druhů vojsk a služeb a hlavní údaje druhových map. Nelze si ovšem tuto skutečnost vykládat tak, že VPM bude všeobsahující pomůckou, která co do náplně a podrobnosti zároveň uspokojí požadavky kteréhokoli stupně vševojskového, vojskového nebo speciálního. Při zpracovávání VPM bude proto hlavní péče věnována tomu, aby byla skutečně platnou pomocnicí především při usnadnění práce vyššího vševojskového velitele a při zrychlení práce jeho štábu a aby velitelům (náčelníkům) druhů vojsk a služeb dala alespoň základní údaje.

S hlediska potřeby a účelnosti bylo by možno pokládat za nejlépe vyhovující, jestliže obsah VPM a jeho rozsah budou usměrňovány předpokládanými požadavky velitelství vyšších vševojskových jednotek, jejichž činnost bude směřovat k dosažení operačních, po příp. operačně taktických cílů. Při předvídání těchto požadavků je nutno vycházet ze zásad pro vedení operací se zřetelem na to, že jedněmi z charakteristických znaků novodobé válečné činnosti jsou rozmach operačního manévru co do šířky a hlavně co do hloubky, použití velkých vševojskových uskupení a masové použití dělostřelectva, tanků a letectva, při čemž zvláštní pozornost musí být věnována činnosti tankových a mechanizovaných jednotek. Taková operační činnost se zpravidla uskutečňuje v rámci frontu nebo armády. Tím ovšem není řečeno, že VPM co do otázek obsahu — alespoň prozatím v našich poměrech — musí být stroze podřízena potřebám těchto velitelství, která při své činnosti potřebují údaje spíše všeobecného rázu. Bude účelné, bude-li VPM obsahovat i detailnější údaje, kterých může být plně využito ostatními vyššími vševojskovými veliteli. Nutno ovšem najít zdravou míru v množství těchto detailů, aby nevzniklo nebezpečí ztráty přehlednosti. Podle toto posuzováno by nejlépe odpovídala i mapa v měřítku 1:200 000, která bude vyhovující pro rozměry operace a na druhé straně ještě připouští zachycení určitých terénních podrobností.

Při kalkulaci takto předpokládaných požadavků na VPM lze mít za to, že by v ní mělo být obsaženo:

1. z území (terénu):

- jeho celková charakteristika,
- jeho členění do významných celků,
- jeho pokrytost,
- jeho přehlednost,
- jeho schůdnost a sjízdnost,
- jeho dominanty plošné, po příp. bodové;

2. z vodstva:

- vyhodnocení hlavně vodních toků;

3. z komunikací:

- železnice,
- silnice,
- telekomunikace;

4. z hospodářství:

- průmysl (hlavně se zaměřením na potřeby vojsk),
- doprava,
- zásobování elektrickou energií, plynem a vodou,
- zemědělství,
- lesnictví;

5. půdní složení:

- geologická po případě pedologická povaha prostoru;

6. z povětrnostních poměrů:

- celkové poměry,
- teploty,
- srážky a mlhy,
- větry;

7. letectví;

8. vojenská zařízení;

9. správní rozdělení;

10. druh, forma a stavební materiál sídlišť;

11. morální a politická charakteristika obyvatelstva;

12. zdravotní poměry a zdravotnická zařízení;

13. plánky měst.

Uvedu jeden ze způsobů, jak je všeobecně možno s uvedenými požadavky se vyrovnat:

1. S hlediska území (terénu)

Podkladová mapa 1:200 000 s potlačeným tiskem se opatří t. zv. hřbetováním formou barevné nástavby. Tímto hřbetováním, který dává vyniknout všem význačnějším vyvýšeninám terénu, dosáhne se působivého „zplastičení“ terénu a tím se podstatně usnadní a urychlí vyhodnocení jeho členitosti. Kromě toho se v jiné barevné nástavbě zachytí významné rozhledové body (možné velitelské pozorovatelný) s uvedením sektoru viditelnosti, vyznačí se neprůchodné, po příp. těžko průchodné prostory, význačnější terénní překážky, a p., takže se v barevné nástavbě zpodobí i určité významné terénní detaily.

Pro ucelenější přehled o území popisovaného prostoru se připojí hypsometrický náčrt s označením nejvyšších charakteristických bodů a s rozdělením prostoru na jednotlivé územní celky.

Textová část obsahuje závěry z popisu jednotlivých územních celků, jejich charakteristiku co do členitosti, výšek a nížin, doplňuje se zhodnocením schůdnosti a sjízdnosti, možností pozorování a pokrytosti. Vý-

tečným doplňkem jsou fotografie s orientačními údaji, charakterisující jednotlivé celky; nejvýhodnější z fotografií jsou panoramatické, pořízené dálkovou fotokamerou.

Pokrytost se vyhodnotí ve zvláštní části „Porosty“, kde se uvede procentní zalesnění území s jeho prostorovým vymezením, druh porostů, těžba a zpracování dřeva, obhospodařování lesů a doplní se náčrtem zastoupení lesních porostů co do prostoru a druhu.

2. S hlediska vodstva

U každého významnějšího vodního toku se vyhodnotí jeho:

- celková charakteristika,
- průměrná, po případě místní šířka se zřetelem na roční dobu,
- průměrná, po případě místní hloubka s uvedením nejvyššího a nejnižšího stavu vody,
- rychlost proudu,
- povaha dna,
- povaha břehů co do formy a porostů,
- povaha údolí,
- doba a prostor záplav (inundační území),
- doba zamrzání a síla ledu,
- splavnost a vodní doprava,
- stálé přepravy (přivozy, brody), event. možnost zřizování dalších přeprav,
- vodní stavby.

Většinu údajů, hlavně místních, je účelné umístit do podkladové mapy, ostatní v textové části. Je výhodné připojit i fotografické snímky určitých charakteristických prostorů.

3. S hlediska komunikací

Železnice

Podkladová mapa se opatří barevnou nástavbou železniční sítě s odstupňováním druhu, po příp. počtu kolejí tratí, s vyznačením stanic a železničních mostů.

V textové části se vyhodnotí význačné železniční tratě (směry), maximální propustnost tratí, staniční zařízení (kolejiště, rampy, výtopy, točty, vodárny, uložení náhradního materiálu a p.) a připojí se podrobný popis mostů a náčrty:

- přehled železniční sítě podle důležitosti tratí se stanicemi,
- přehled železničních stanic s vyznačením staničních zařízení,
- větší železniční uzly s výjezdnými tratěmi,
- mosty (po případě fotografie).

Silnice

V podkladové mapě se graficky nástavbou zachytí síť silničních komunikací s rozlišením jejich druhu, vyznačením náhlých stoupání nebo klesání, výhybek a silničních mostů. Zakresluje se rovněž stálá zařízení k ničení.

V textové části se vyhodnotí hlavní komunikační směry, dopravní možnosti a připojí se náčrty:

- přehled významnějších silničních spojů,
- mosty (po případě fotografie).

Telekomunikace

Pořídí se přehledné schema spojovacích směrů s uvedením kapacity, uzlů, ústředí a hustotou telefonisace v jednotlivých prostorech.

4. S hlediska hospodářství

Průmysl

Každý s vojenského hlediska důležitý průmyslový obor se vyhodnotí v textové části udáním celkové charakteristiky a dislokování, co do významu pro celostátní hospodářství a pokud lze možnosti vývoje. Charakteristika se doplňuje uvedením průmyslových středisk území a centry určitého oboru průmyslu. V seznamu průmyslových objektů se každý závažnější podnik zhodnotí podle zařízení, počtu zaměstnanců, kapacity, začlenění do výrobních organizací (sdružení) a upřesní se jeho výroba, po případě uvedou speciální výrobky.

V podkladové mapě se v barevné nástavbě tyto podniky zachytí a očíslovají v souladu se seznamem v textové části.

Připojí se přehledný situační náčrt struktury průmyslu (jednotlivých oborů) zpravidla v zemském, po případě státním celku, v němž se vyjádří odstupňování podle velikosti, po případě podle objemu výroby v celostátním hospodářství.

Je účelné u důležitých podniků připojit fotografii nebo podrobný situační náčrt.

Doprava

Dopravu je nutno hodnotit ve spojitosti s mapou, na níž jsou vyhodnoceny komunikace.

V textové části se statisticky zachytí stav motorových vozidel podle druhu, (osobní, nákladní, autobusy a speciální), jejich rozložení, dále sklady a stanice PHM, správkárny a technické ošetřovny.

Zásobování elektrickou energií, plynem a vodou

Pořídí se přehledný situační náčrt, po případě náčrty, v nichž jsou zachyceny

pro elektrickou energii

- elektrárny (podle druhu a kapacity),
- dálková vedení,
- přepínací a rozváděcí stanice, vše existující nebo ve stavbě;
- pro plyn
- plynárny (s kapacitou);
- dálková potrubí
- pro vodu
- vodní zdroje a velké reservoáry,
- dálková potrubí.

V textové části se náčrty doplňují celkovými poměry v oboru těchto zásobování a možnostmi dalšího vývoje.

Zemědělství

Celková situace zemědělsky obdělávané půdy je obsažena v přehledném náčrtu, v němž je vyjádřeno i zastoupení hlavních zemědělských plodin. Stejně je tomu se stavem dobytka a koní.

V textové části jsou jednotlivé územní celky zemědělsky zhodnoceny co do úrodnosti a výnosnosti, s podrobnějším rozvedením jednotlivých pěstitelských oblastí, zemědělských výrobních podniků, soběstačnosti nebo závislosti na dovozu, stupeň mechanizace zemědělství a družstevnictví.

5. S hlediska půdního složení

Zpravidla se pořídí geologická mapa popisovaného prostoru s podrobnou legendou, v níž jsou uvedeny:

- druh hornin a půdní složení,
- rozpojitelnost (zpracovatelnost) půdy,
- podzemní vody,
- pitné vody,
- použitelnost hornin.

6. S hlediska povětrnostních poměrů

Zpracují se přehledné mapy většího prostoru, než je popisovaný, a to co do

- průměrných teplot v létě a v zimě,
- průměrných srážek.

Tyto mapy se doplňují ještě náčrtu větrných růžic z různých míst popisovaného prostoru, po případě tabulkami, obsahujícími základní meteorologické údaje rovněž z různých míst popisovaného prostoru.

V textové části se uvede celkový ráz podnebí podle ročních dob a podrobněji se zhodnotí teplota, srážky a větry.

7. Letectví

Základem je přehledný situační náčrt letišť z většího prostoru, než je popisovaný.

V textové části se zhodnotí popisovaný prostor co do možnosti zřízení polních (pracovních) letišť, podmínek pro činnost letectva samého i v součinnosti s druhy vojsk a zhodnotí se možnosti použití leteckých výsadků. Dále se zhodnotí jednotlivá letiště co do rozlohy, zařízení, kapacity, skladů a připojí se fotografie nebo podrobný situační náčrt.

8. Vojenská zařízení

Jsou zpravidla zachycena v podkladové mapě a vyhodnocena v seznamu objektů, po případě v legendách plánků měst.

9. Správní rozdělení

Kromě přehledného náčrtu je správní rozdělení upřesněno v textové části.

10. Druh, forma a stavební materiál sídlišť

Sídliště se vyhodnocují hlavně s hlediska možnosti ubytování, odolnosti a obranyschopnosti, a to tím způsobem, že se v textové části, po příp. v přehledném situačním náčrtu uvede velikost (zpravidla od 5000

obyv.) a tvar sídliště. Zároveň se zhodnotí terénní situační umístění sídliště, materiál a způsob staveb v sídlišti a jeho užší i širší význam a možnost využití s hlediska vojenských potřeb. Je výhodné připojit svislé i šikmé letecké snímky.

11. Charakteristika obyvatelstva

Vyhodnotí se celková podoba společenského zřízení, mentalita obyvatelstva, jeho kulturní výše a kriminalita a statisticky se zachytí hustota osídlení a zaměstnání. Zvláště se ocení politická struktura obyvatelstva na základě volebních výsledků se závěrem.

12. Zdravotní poměry

Jsou hodnoceny v textové části s hlediska celkového zdravotního stavu obyvatelstva, příčin, výskytu a procentního zastoupení chorob (hlavně sdělných), a možností, jak jim čelit.

Připojí se přehledný náčrt dislokace nemocnic, léčebných ústavů a ozdravoven nebo se zakreslí v podkladové mapě, po příp. v plánech měst s uvedením kapacity.

13. Plánky měst

Jsou důležitou součástí VPM. Pořídí se zpravidla v měřítku 1:500 až 10 000 a v nich se barevnou nástavbou vyznačí

- všechny důležité objekty (civilní i vojenské),
- průjezdní komunikace s udáním směrů,
- zvláštní obranná zařízení předem připravená.

Vyvstává nyní otázka, jakou nejvýhodnější formou zpracovat tuto obsahovou náplň VPM. Aby byly dány předpoklady pro praktické a rychlé využití, bude zásadním požadavkem, aby co nejvíce údajů bylo zachyceno do barevných nástaveb v podkladové mapě nebo v přehledných mapkách, po případě v situačních náčrtech. Příliš obsáhle zpracovaná textová část totiž přestává být přehledná, snižuje rychlost orientování velitele i štábu a přitom ubírá značnou část jejich pracovního času.

Velkou pozornost je tedy třeba věnovat podkladovým mapám. Uvážíme-li, že prakticky půjde vždy o 4 až 5 nástavbových barev, dojdeme snadno k závěru, že by nebylo dobře únosné zhotovit jen jednu mapu. Výhodné budou proto mapy obsahující nástavby

- hřbetů, podrobností terénu, pozorovatelen a vod,
- komunikací a jejich objektů,
- průmyslu, energetiky a důležitých objektů.

Dovolí-li to dobrá čitelnost podkladové mapy, bude s hlediska účelu výhodné poříditi mapy jen dvě, a to první a poslední nahoře uvedenou s nátliskem komunikací a jejich objektů.

Při pořizování přehledných mapek a náčrtů by mělo být základním vodítkem jednotné měřítko, při čemž za odpovídající může být pokládáno 1:750 000 u mapek a 1:1 000 000 u náčrtů. Obě tyto části VPM je výhodné doprovodit podrobnou, ale přehlednou legendou, aby co nejméně věcí bylo třeba vysvětlovat v textové části.

Jako nepřehlednější forma textové části používají se tabulky, grafy

a náčrty u řady údajů, na př. u vodních toků, komunikačních objektů, hospodářství, povětrnostních poměrů a jiných, je dobře možné volit tabulkovou formu, která mimo jiné zabezpečuje systematiku jednotlivých údajů a snadnost jejich doplňování nebo oprav. S hlediska terénu a důležitých objektů je skutečně nejúčelnější doplnění charakteristickými fotografiemi, které často uspoří celé řádky vysvětlujícího textu. U objektů pak jsou nejnázornějším doplňkem podrobné situační náčrty nebo letecké snímky s příslušnou legendou.

B. Využití velitelské popisné mapy

a) Všeobecně

Hlavní význam dobře připravené a zpracované VPM bude v tom, že velitelům a jejich štábům poskytne pro jejich činnost zeměpisně situační podklady v hodnotě, rozsahu a formě, v jakých je nemůže dát normální mapa, nebo je může dát jen částečně, ale vždy s nespornou ztrátou času.

Poskytnutím a vyhodnocením terénních (územních), komunikačních, politicko-ekonomických a jiných údajů, je VPM významným přínosem pro přípravu a vedení operace jak ve smyslu čistě operačním, tak i ve smyslu jejího materiálního zabezpečení. Tento přínos je významný i v tom případě, jestliže význam terénu a situace na něm bude při rozboru prvků v průběhu vypracování velitelského rozhodnutí převážen významem ostatních prvků rozboru, a nemusí být proto úplně směrodatným činitelem.

b) Využití VPM v útočné operaci

Představa o využití VPM nezbytně vychází z úvahy o cílech útočné operace a o prostředcích k jejich dosažení. Hlavním cílem útočné operace je v duchu našeho Polního řádu úplné rozdrčení nepřítele. Bojová činnost vojsk směřující k dosažení uvedeného cíle se uskutečňuje v terénu. Ten je třeba co nejlépe znát, aby bylo možno co nejvýhodněji využít jeho vlastností anebo aby bylo možno včas se připravit na překonání všech terénních překážek, které by mohly ohrozit úspěch operace, zejména při správném jejich využití nepřítelem.

K důkladnému poznání terénu slouží velitelům a štábům vojenské popisné mapy.

Sledujeme možnosti využití VPM na útočné operaci armády. Vezměme za podklad, že armáda v sestavě frontu je v určitém prostoru soustředěná, že provede přeskupení a vystřídání vojsk v dotyku s nepřítelem, prolomí jeho obranu, rozvine svůj úspěch do hloubky, zničí uskupení nepřítele a dosáhne určitého prostoru jako výchozího pro další operace.

Nebudu se podrobně zabývat tím, že se zřetelem na uvedenou armádu již veliteli frontu a jeho štábu bude VPM pomáhat při volbě prostoru soustředění armády s hlediska podmínek obranyschopnosti, jeho protiletcké a protivýsadkové obrany, s hlediska rychlého a plynulého přeskupení a konečně i s hlediska podmínek provádění vlastní operace, protože v podstatě stejně bude VPM využito na stupni samé armády.

Zásadně se VPM uplatní při zpracování plánu útočné operace armády, a to jak v části operační, tak i pokud jde o použití druhů vojsk, i konečně v otázce organizace týlu a materiálního zabezpečení.

V operační části plánu se jeví možnosti využití při

1. vytyčení vedoucí ideje a hlavních rysů provedení operace velitelem armády,
2. zpracování informačních zpráv štábem, veliteli druhů vojsk a náčelníkem týlu armády,
3. rozhodnutí velitele armády,
4. plánování útočné operace,
5. opatření bojového zabezpečení armády v operaci,
6. organizační velení.

K 1. Velitel armády konstruuje své pojetí provedení operace v rámci ujasnění úkolu a všeobecného zhodnocení situace. VPM může po stránkách všeobecné povahy prostoru operace, jeho výhod a obtíží a podmínek pro operační manévry dát veliteli armády rychle potřebné terénní podklady k snadnějšímu uvědomění si úkolu armády v rámci zámyslu velitele fronty, k rozvržení operace na údobí a k vymezení trvání a tempa operace.

K 2. Při zpracovávání informačních zpráv bude VPM využito maximálně. Všimněme si, co může poskytnout jednotlivým orgánům velitelství armády.

Operačnímu oddělení, po příp. náčelníku štábu:

- celkovou charakteristiku terénu v prostoru operace jak s hlediska nepřítelů, tak i vlastního,
- dominující prostory a čáry klíčového významu,
- charakteristiku přirozených překážek,
- možnosti pozorování a velení,
- podmínky pro volbu operační a bojových sestav,
- podmínky pro zaujetí východiště útoku,
- možnosti umístění, přesunu, čáry a směrů zasazení druhého sledu armády,
- možnosti a podmínky pro použití jednotlivých druhů vojsk a nejvýhodnější podmínky pro jejich součinnost jak na předním okraji, tak i v hloubce nepřátelské obrany,
- do jaké míry terén celkově usnadňuje nebo znesnadňuje operaci,
- přehledný stav a možnosti využití komunikační sítě,
- podmínky pro činnost partyzánských oddílů,
- podmínky pro činnost leteckých výsadků,
- možnosti vlivů meteorologických poměrů na operaci,
- nejvýhodnější směr hlavního úderu.

Zpravodajskému oddělení:

- terénní strukturu nepřátelské obrany,
- výhodné prostory pro umístění taktických, blízkých a vzdálených operačních záloh,
- prostorové možnosti rozvinutí a směrů nepřátelských protiútoků,
- možnosti přeskupení nepřítelů se zřetelem na komunikace a pravděpodobné trvání přeskupování.

Veliteli dělostřelectva:

- výhodné prostory pro soustředění dělostřelectva,
- prostory palebných postavení,
- možnosti pozorování a paleb,
- možnosti přeskupování a přesunů,
- podmínky pro organizační zásobování střelivem.

Veliteli TMV:

- směry pro použití tanků přímé podpory pěchoty,
- vhodnost terénu pro vyčkávací prostory, čáry zasazení a směry činnosti mechanisovaných divíí a armádní rychlé skupiny,
- možnosti přeskupování,
- podmínky pro organizaci materiálně technického zabezpečení.

Ženíjnímu náčelníku:

- přehledný stav komunikací, jejich kapacitu, umístění a možnosti využití zdrojů materiálu k výstavbě a udržování komunikací,
- možnosti rozpojitelnosti (zpracovatelnosti) půdy, po příp. využití hornin pro stavby,
- možnost těžení z místních zdrojů pro ženíjní úpravu terénu,
- podrobnou charakteristiku vodních toků, možnosti jejich překonávání, po příp. možnosti zřizování přeprav.

Chemickému náčelníku:

- meteorologické podmínky pro použití chemických látek,
- pokrytost terénu, mající vliv na použití chemických látek.

Náčelníku spojení:

- možnosti využití stálé sítě poštovní správy a její kapacitu,
- nejvýhodnější místa pro VS,
- možnosti přemísťování VS.

Představitel letectva:

- informace o letištích a jejich zařízeních,
- možnosti zřizovat polní (pracovní) letiště,
- meteorologické podmínky pro činnost letectva,
- podmínky pro součinnost letectva s druhy vojsk,
- informace o cílech vhodných pro blízké a vzdálené bombardování.

Náčelníku týlu:

- možnosti umístění armádní zásobovací základny,
- možnosti využití železniční sítě, po případě obnovovacích prací,
- možnosti využití silniční sítě,
- možnosti využití zdravotnických zařízení,
- podmínky pro organizaci týlu.

K 3. Na vypracování rozhodnutí velitele armády se může VPM podílet tím, že mu usnadňuje formulaci jednotlivých bodů rozhodnutí hlavně s hlediska prostorových možností a výhod.

Při operačním rozhodnutí se může VPM uplatnit u

- zámyslu při volbě směru hlavního úderu a směru pomocného úderu, při volbě operační sestavy, při určování čáry a směru zasazení armádní rychlé skupiny a druhého sledu armády,
- plánování operace při rozdělení operace na jednotlivá období,
- úkolů armádních sborů prvního sledu při určování směrů hlavních úderů, při stanovení bližších a dalších úkolů,
- činnosti druhého sledu armády při určování prostoru soustředění, čáry zasazení, směru postupu, určování úkolu a při upřesňování podmínek součinnosti s ARS a prvním sledem armády,
- činnosti ARS při určení vyčkávacího prostoru, při volbě komunikací pro přesun před zasazením, čáry a směru zasazení, při určování úkolu,

- činnosti APTZ při volbě umístění, směru postupu, čáry rozvinutí,
 - činnosti ATZ při volbě umístění, směru postupu, čáry a směru zasazení,
 - činnosti letectva při ukládání bombardovacích i bitevních úkolů při podpoře pozemních vojsk.
- V týlovém rozhodnutí bude VPM využito při volbě:
- rozmístění armádní zásobovací základny,
 - směrů rozvinutí předsunutých odboček armádních skladů,
 - armádní automobilní silnice,
 - komunikací vyhrazených pro přísun a odsun,
 - rokádních komunikací pro manévr materiálem.

K 4. Při vlastním plánování útočné operace bude VPM vydatným podkladem pro rozvržení na jednotlivá období, k stanovení průběhu a tempa operace.

O přípravném období, v němž jsou zpracovávány všechny plány bojového zabezpečení armády, zmíním se až v dalším bodě.

Pro první období operace usnadní VPM určení úseku průlomu nepřátelské obrany, čar, kterých je třeba dosáhnout první den operace, čáry a směru zasazení, jakož i čáry, které je třeba dosáhnout armádní rychlou skupinou a hlavními silami armády, při upřesnění průlomu do hloubky, určení čar, kterých je třeba dosáhnout armádní rychlou skupinou a hlavními silami armády.

Pro druhé období bude pak VPM využito při určování směrů obklíčování nepřátelského uskupení, po případě při určování směrů pronásledování a konečně při stanovení prostorů, kterých je nutno dosáhnout pro další vedení operací v rámci fronty.

K 5. V opatřeních týkajících se bojového zabezpečení armády bude VPM důležitou pomůckou při zpracovávání všech speciálních plánů. Bude to hlavně:

a) při zpracovávání plánu přeskupení sil usnadní proces vyvedení vyšších jednotek z prostoru soustředění, urychlí volbu průchoďst, rozchodist, os přesunů, stanovení etap přesunů a prostorů denních odpočinků, regulačních čar, prostorů pro vystřídání vojsk, bude mít vliv na průběh vystřídávání a zaujetí východiště útoku,

b) při plánování průzkumu podstatně zúží prostorové vymezení a potřebu času na provádění průzkumu, a to jak v přípravném období, tak i při vlastní operaci. Usnadní a urychlí naplňování průzkumu velitelského i průzkumů zvláštních. Typickým využitím VPM bude případ, kdy bude nutno v průběhu operace překonávat vodní tok. Podle okolností může VPM mít velkou úlohu při násilném přechodu vodního toku z chodu, protože svými údaji z větší části uspoří hlavně ženíjný průzkum, nehledě k průzkumům ostatním. Velmi cennou pomůckou, která zkrátí průzkum bude VPM také při přípravě boje o velká sídliště (města, průmyslová střediska).

c) u plánu zajištění styku uvnitř armády i se sousedy může být VPM podkladem pro volbu nejvýhodnějších anebo nejdůležitějších míst. Stejně může osvětlit podmínky pro zabezpečení boků,

d) výrazně se VPM uplatní v plánu protitankové obrany, kde poskytne údaje o celkovém tankovém zhodnocení prostoru operace, naznačí možnosti směrů zásahů nepřátelských tankových jednotek a možnosti rozvinutí vlastní protitankové obrany,

e) rovněž u plánu protiletdecké obrany se může VPM uplatnit při volbě postavení protiletadlových prostředků, stejně jako u plánu protivýsadkové obrany, kde naznačí vhodné postupné umísťování mobilních jednotek určených pro protivýsadkovou obranu se zřetelem na možnosti použití nepřátelských leteckých výsadků.

K 6. Při organizaci velení a tím i spojení dá VPM dobré podklady pro rozmístění velitelských stanovišť a velitelských pozorovatelů armády, sborů i divisí. Uplatní se výhodně při organizaci pozorování.

Kromě toho může být podle jejich podkladů plánováno účelné využití poštovní telekomunikační sítě.

V druhé části plánu operace jsou zpracovávány plány použití druhů vojsk. Při tom by se spíše uplatnily „vojenské“ popisné mapy, ale i VPM může velitelům druhů vojsk přispívat při zpracovávání plánů.

V plánu použití dělostřelectva může být VPM využito při volbě prostorů soustředění a rozvinutí dělostřelectva armády, usnadňuje organizaci dělostřeleckého průzkumu, dá lepší podklady pro plánování dělostřeleckého útoku a konečně i organizaci přísunu střeliva.

V plánu použití tankového a mechanizovaného vojska se VPM uplatní při hodnocení podmínek součinnosti tanků s druhy vojsk, při plánování činnosti, úkolů a součinnosti armádní rychlé skupiny, dává podklady pro časové kalkulace zasazení a pro organizaci materiálně technického zabezpečení tankových jednotek.

V plánu použití letectva bude mít VPM vliv na stanovení úkolů bombardovacího i bitevního letectva, umístění letišť a dává podklady pro materiální zabezpečení.

V plánu ženijního zabezpečení usnadní VPM podstatně organizaci ženijního průzkumu, osvětlí možnosti budování a úprav komunikací, použití pohyblivého oddílu zatarasovacího v součinnosti s protitankovou zálohou.

Ve třetí části plánu dává VPM mnohé podklady pro plánování organizace týlu a materiálního zabezpečení.

Tak může usměrnit:

- rozmístění armádních skladů, ústavů a vytyčit prostory divisních skladů,
- organizaci zásobování armády v průběhu celé operace,
- organizaci železničních a silničních přísunů i odsunů,
- plánování rozvinutí zdravotnických zařízení,
- plánování technického zabezpečení operace,
- plánování obrany a ochrany týlu.

Z toho je patrné, že možnosti využití VPM v útočné operaci jsou skutečně široké. Může snad být namítnuto, že tato úvaha zdaleka nevyčerpává veškerou činnost armády v útočné operaci a že zřejmě nejsou vyčerpány všechny možnosti využití VPM. Je samozřejmé, že i při jiných formách útočné operace, nebo při samém vedení operace bude VPM výhodně využito. Ve své úvaze jsem se podrobněji zmínil hlavně o tom úseku, v němž jsou podmínky využití nejcharakterističtější a v němž VPM skutečně dochází nejvyššího uplatnění.

c) Využití VPM v obranné operaci

Při úvaze o využití VPM v obranné operaci si především musíme uvědomit, že jde o takový druh operace, při níž bude stěžejní zásadou, aby vojska využívala maximálně terénu zesíleného ženijními úpravami, palebné mohutnosti a hlavně manévru s cílem udržet svá postavení,

způsobit početně silnějším útočníku nejvyšší ztráty, zastavit ho a přechodem do rozhodného protiútoků ho úplně zničit.

Nemůžeme přehlédnout, že jedním z nejvýznamnějších předpokladů úspěchu obranné operace je dokonalé využití terénu, jeho výhod, umocněných vhodnou ženijní úpravou. Je na bílé dni, že VPM, jejíž nejpodstatnější částí je vyhodnocení terénu, po příp. situace na něm, dojde v obranné operaci plného uplatnění.

Zaměřme se opět na stupeň armády za předpokladu, že armáda ve svazku frontu, brání posícní obranou důležitý operační směr. Při uvažování možností využití VPM v obranné operaci armády nebudu volit stejný soustavný postup jako při rozboru možností jejího využití v útočné operaci armády. To proto, že sledování možností nynějšího využití VPM bude s hlediska velitele armády, jeho štábu i velitelů druhů vojsk, po příp. náčelníka týlu, pokud se týče ujasňování úkolů, přípravy rozhodnutí a rozhodnutí samého, jakož i plánování obranné operace, v zásadě stejné, jako tomu bylo u útočné operace. Je pochopitelné, že to bude opět především plán obranné operace, v jehož jednotlivých částech bude VPM plně využito.

Budu se zabývat možnostmi využití VPM s hlediska rozhodujících faktorů při plánování a organizaci obranné operace.

Obrana je protikladem útoku mimo jiné hlavně v tom, že se po stránce volnosti rozhodování a jednání bude často přizpůsobovat anebo podržovat předvídaným možnostem a činnosti útočníka. Není tím řečeno, že armáda v obranné operaci bude mít pasivní úlohu, nýbrž že je nutno hlouběji a důkladněji tyto možnosti studovat. A s tohoto hlediska nyní zkoumejme pomoc, kterou může VPM armádě dát.

Připomeneme-li si rozbor možností při naší útočné operaci, můžeme hledat uplatnění VPM při předvídání:

- možných nebo pravděpodobných cílů útočné operace nepřítele,
- možností jeho soustřeďování a přeskupování,
- pravděpodobného směru jeho hlavního úderu,
- pravděpodobného směru jeho pomocného úderu,
- jeho pravděpodobných útočných pásem a průlomových úseků,
- jeho pravděpodobné operační sestavy,
- jeho možností zasazení obrněných a rychlých jednotek,
- jeho možných směrů na rozšíření průlomů a k manévru na obklíčení v hloubce naší obrany,
- jeho nejvýhodnějších podmínek pro součinnost druhů vojsk.

Z toho vycházejíce budeme sledovat možnosti využití VPM při

a) prostorovém členění obrany s hlediska požadavků na ni klade-
ných,

- b) volbě operační sestavy v obraně,
- c) plánu použití druhů vojsk,
- d) organizaci týlu a materiálního zabezpečení.

K a) Armáda bude podle směrnic velitele frontu bránit určitý operační směr, při čemž úkol bude obyčejně vymezen do šířky a hloubky. Velitel armády po ujasnění úkolu ve spojitosti se zámyslem velitele frontu může si přibrat VPM na pomoc při určování organizace prostoru obrany. Bude to především při určování hloubkového uclnění obranného prostoru volbou průběhu jednotlivých obranných pásem, t. j. hlavního pásma obrany, druhého pásma obrany a týlového armádního pásma obrany. Má-li armáda organisovat obranu mimo dotyk s nepřítelem, přistupuje k tomu ještě zabezpečovací pásmo.

Při volbě průběhu jednotlivých pásem bude mu VPM poskytovat velmi cenné informace s hledisek

- využití přirozených překážek a dominantních prostorů,
- využití těžko průchodných a neprůchodných prostorů,
- využití přirozených protitankových překážek,
- nejvýhodnějších umístění předních okrajů jednotlivých pásem, zvláště pak předního okraje hlavního pásma obrany,
- možnosti včasného zjišťování nepřátelských záměrů a zabránění provádění náhlých, překvapujících útoků,
- možnosti tříštění bojových sestav nepřítele,
- možnosti lokalisování jeho možných úspěchů,
- nejvýhodnějších možností protiútočných akcí vlastních jednotek.

K b) Stejně důležitou úlohu bude mít VPM při volbě operační sestavy. Je přirozené, že volbu operační sestavy bude usměrňovat především základní idea obranné operace a úkol daný armádě. Souběžně však velitel armády využije podkladů, které mu dává VPM při předvídání nepřátelských možností, a dalším sledováním zhodnocovacích údajů VPM může vyvodit potřebné závěry, jak celkově uskupit armádu do šířky i hloubky, kde stanovit místa hlavních odporů a odkud, jakými silami a jak provádět aktivní činnost v obraně. Z těchto závěrů pak za pomoci VPM může určit:

- složení a úkoly prvního sledu armády,
- složení a úkoly druhého sledu armády,
- složení a úkoly zvláštních skupin,
- prostory dělostřelectva a umístění armádní dělostřelecké skupiny,
- umístění armádní protitankové zálohy,
- umístění armádní tankové zálohy,
- umístění jednotek pro protiletectvou a protivýsadkovou obranu,
- hranici vojenského a armádního týlu,
- systém rozmístění týlových útvarů a zásob armády,
- umístění velitelských stanovišť a velitelských pozorovatelů,
- podle okolností i složení a úkoly jednotek v zabezpečovacím pásmu.

K c) Údaje VPM mohou značnou měrou mít vliv i na použití jednotlivých druhů vojsk.

Jedna z nejdůležitějších úloh v obranné operaci případně dělostřelectvu, které bude páteří boje proti tankům, neboli spolu s terénem a umělými překážkami bude zabezpečovat jeden z nejdůležitějších požadavků soudobé obrany — protitankovost. Svým bojem s dělostřelectvem nepřítele bude společně s ženijním vybudováním obrany vytvářet podmínky pro protidělostřelecký ráz obrany. A konečně bude přispívat k protipěchotnímu a protiletectvému rázu obrany.

S hlediska tohoto poslání dělostřelectva v obranné operaci může se velitel armády i velitel dělostřelectva armády opírat o VPM při

- rozdělování dělostřelectva na podřízené jednotky,
- složení, úkolech a umístění armádní dělostřelecké skupiny (po příp. podskupin),
- určení hlavních úkolů dělostřelectva,
- organizování protitankové obrany v celku, organizaci protitankových rajonů, složení, úkolech a umístění armádní protitankové zálohy,
- organizování protiletectvé obrany, složení a úkolech armádní protiletadlové dělostřelecké skupiny,
- kalkulaci manévru dělostřelectvem,

- kalkulaci zásobování střelivem,
- organizaci pozorování,
- organizaci velení, centralisace, decentralisace.

Závažná úloha v obranné operaci je svěřována i tankům, které se na vedení bojů budou podílet buď vytvořením pohyblivých nebo pevných opěrných bodů v sestavě pěchoty na hlavním obranném postavení, nebo vytvořením účinných léček v celé hloubce obranného pásma, podporou nebo provedením protiútoků, samostatnou obranou, po případě bojem s leteckými výsady.

VPM bude i tu pomoci při určování

- hlavního úkolu tanků,
- prostorů, které třeba vyztuzit tankovými opěrnými body,
- prostorů, kde je žádoucí vytvořit tankové léčky,
- složení, úkolů a umístění armádní tankové zálohy,
- účasti tanků při podpoře protiútoků,
- kalkulaci manévru tanky,
- podmínek pro materiálně technické zabezpečení tanků.

VPM bude využito i při plánování použití letectva, hlavně pokud půjde o

- usměrnění leteckého průzkumu,
- útoky na nepřátelské letiště,
- útoky na citlivá místa nepřátelského týlu,
- možnosti podpory pozemních jednotek,
- možnosti vlastních letišť,
- podmínky materiálně technického zabezpečení.

Mimořádnou úlohu v obranné operaci bude plnit ženijní vojsko, protože se musíme vždy snažit menší počet sil nahradit využitím výhodných podmínek terénu a jejich doplnění ženijními úpravami. VPM bude pro použití ženijního vojska dávat řadu podkladů. Bude to především při určování

- celkového rozsahu ženijní úpravy terénu,
- rozdělení ženijních jednotek,
- možnosti zvýšení obtížnosti přirozených překážek,
- potřeby, systému a umístění umělých překážek v celé hloubce obrany,
- potřeby ničení,
- možnosti zpracování půdy a využití hornin,
- potřeby klamných staveb,
- potřeby stavby nebo úprav komunikací a jejich objektů,
- rozsahu a formy zastírání,
- možnosti využití místních zdrojů materiálu,
- možnosti manévru ženijními jednotkami i materiálem.

S hlediska spojovacího vojska může být VPM využito hlavně k zjištění možnosti případného využití stálé telekomunikační sítě, pro výhodnou volbu velitelských stanovišť s hlediska použití jednotlivých druhů pojiček a pro volbu tras linkových vedení.

K d) Při vytyčení možností využití VPM při organizaci týlu a materiálního zabezpečení v obranné operaci je nutno si povšimnout znaků, kterými se obranná operace v týlových otázkách liší od útočné operace. Podle nich je také nutno hledat odpovídající hodnocení ve VPM.

Jsou to:

- nutnost plánování činnosti týlu se zřetelem na různé útočné možnosti nepřítele a tím i plánování manévru jak prostředky, tak i zásobami,

- nutnost hlubšího učlenění týlových útvarů a zásob vzhledem k možným úspěchům nepřítele,
- zvýšené zabezpečení zásob proti účinkům bojové techniky nepřítele,
- zvýšené zabezpečení protichemické ochrany,
- zvýšené zastírání týlových zařízení, hlavně komunikací a skladů,
- zvýšené nebezpečí činnosti výsadek a záškodníků.

Jinak může VPM dát veliteli armády a náčelníku týlu potřebné podklady pro

- celkovou organizaci zásobování armády,
- umístění armádní zásobovací základny,
- rozmístění skladů a ústavů,
- organizaci železniční a silniční dopravy,
- organizaci zdravotnického zabezpečení,
- organizaci technického zabezpečení,
- plánování a organizaci obrany a ochrany týlu.

Při uzavírání stati o využití VPM v obranné operaci připomínám, že stejně, jako tomu bylo u využití VPM v útočné operaci, nebyly ani nyní vyčerpány všechny možnosti. Využití VPM bude mít jistě své zvláštnosti, na př. při manévrové obraně, budou brána jiná hlediska i při různých se situacích vyvolávších přechod do obrany, ale v podstatě hlavní možnosti využití byly zachyceny.

V závěru celé úvahy bych chtěl poznamenat, že nelze popřít zásadní význam velitelské popisné mapy pro vševojskové vyšší velitele a jejich štáby. O použití velitelské popisné mapy je nutno dále přemýšlet a diskutovat. Je jen třeba, aby všechny otázky souvisící s existencí, obsahem a formou i použitím této pomůcky byly náležitě vyjasněny a upřesněny, aby mohlo být tvořeno dílo čím dál tím dokonalejší, plně vyhovující svému poslání a aby i tím, po speciální linii, byla stále zvyšována a upevňována bojeschopnost a připravenost naší armády.

